

Independența economică, aspirație fundamentală în gândirea economică românească de la începutul secolului al XIX-lea

Creșterea conștiinței naționale a românilor a condus, treptat, la înțelegerea faptului că independența economică este o condiție fără de care nu se poate asigura o reală independență națională. Ilustrativ în acest sens este faptul că în diferite acte, proiecte de organizare a Principatelor Române din perioada revoluției lui Tudor Vladimirescu a fost puternic susținută necesitatea recuceririi vechilor drepturi economice pentru dobândirea independenței economice. Așezarea între obiectivele revoluției a unor cereri economice clare aveau ca scop zdruncinarea puternică a vechii orânduiri, întărirea puterii statului, autonomizarea economiei lui în vederea afirmării țării ca stat independent.

În documentul intitulat „Cererile norodului rumănesc” transmis de Tudor Vladimirescu divanului Țării Românești înaintea de 16 februarie 1821, se sublinia cerința adoptării unor măsuri vizând reorganizarea fiscală și dezvoltarea comerțului intern și extern. Se cerea desființarea vămilor interne, instituirea unui control care să limiteze câștigurile exagerate ale negustorilor de produse de larg consum, a unui control asupra comerțului exterior al țării, menționând pentru aceasta perceperea vămii „la marginile țării de la toți cei ce intră și iasă cu mărfuri...” dar „vama ce se va lua la margini să fie ușoară”. În varianta germană a documentului se exprima clar necesitatea limitării sau chiar a înlăturării monopolului turcesc asupra comerțului românesc, cerința desfășurării cât mai libere a acestuia. Se susținea libertatea comerțului către ținuturile turcești, dar acesta să fie controlat de țară și nu de Poartă.

Aceleași cerințe apar și într-un memoriu întocmit de boieri sub presiunea maselor răsculate și adresat lui Metternicht la 27 martie 1821. Dacă în privința reorganizării politicoadministrative interne apăreau deosebiri între păreriile boierilor de rangul întâi (Barbu Știrbei, Grigore Ghica, N. Rosetti-Rosnovanu etc) și ale boierilor de rangul doi și trei (N. Greceanu, Manolache Drăghici, Gh. Cuza, I. Tăutu), în privința economiei, a comerțului în special, păreriile lor se apropiau, când era vorba de înlăturarea monopolului turcesc și de independența economică a Principatelor Române păreriile lor se identificau. Iată ce scrie în acest sens în unul din memoriile de la sfârșitul anului 1822, alcătuit de Al. Villara: „Cu acest mijloc (comerțul) să se poată ajutama patria noastră și a veni în stare bună, după cum se urmează la toate țările de se chivernisesc și se folosesc prin mijlocirea slobodului negoț”.

Este drept, pornind de la interesele de clasă ale boierimii, libera manifestare a comerțului era

Independența economică, aspirație fundamentală în gândirea economică românească de la începutul secolului al XIX-lea

restrânsă de unele prevederi care urmăreau scutirea boierilor de unele taxe vamale și asigurarea pentru ei a taxelor vamale după înlăturarea vameșilor străini. Dincolo de aceste limite de gândire și acțiune, se poate conchide că abolirea monopolului turcesc asupra comerțului Principatelor Române se înscria ca o revendicare națională, fiind îmbrățișată și susținută atât de clasele participante la revoluție, cât și de o mare parte a boierimii. Progresul general al națiunii reclama imperios înlăturarea acestei piedici de veacuri în dezvoltarea Principatelor, simțindu-se nevoia ca acestea să nu rămână în urma dezvoltării unor țări europene în ascendență și, urmându-le exemplul, să se bucure de binefacerile unei dezvoltări economice libere.

În gândirea economică și politică a timpului necesitatea înlăturării monopolului turcesc asupra comerțului românesc este oglindită și de alte idei. Astfel, acreditându-se ideea mercantilă că bogăția țării constă în bani, se considera că restrângerea comerțului țării prin restricțiile puse de Poartă, a determinat ieșirea din țară a banilor (Memoriu alcătuit de Gr. Brâncoveanu și Dionisie Fotino), cu alte cuvinte apariția unei balanțe a comerțului defavorabilă pentru Principate. Apărea astfel ideea că înlăturarea acestei stări de lucruri ar fi posibilă și prin restituirea către Principate a unor vechi centre românești, devenite raiale turcești- TurnuMăgurele, Giurgiu, Brăila. Se dorea ca prin eliberarea acestor cetăți, țara să-și dezvolte un comerț liber, atât pe râuri, cât și pe mare.

Principalele probleme care frământau societatea românească după anul 1821 apar și în memorii, pamflete, proiecte de constituție. Într-un important pamflet intitulat „Strigătul norodului Moldovei” alcătuit de Ionică Tăutu, se dezvoltă cauzele care au determinat slaba dezvoltare a comerțului și anume: lipsa libertății, taxele vamale mari la export. În cel mai important document al boierimii moldovene denumit „Constituția cărvunarilor” se considera că ar trebui să se acorde o deosebită atenție comerțului, să se desfășoare în deplină libertate „neoprit pe pământul Moldovei” și fără nicio „îndatorire de plată”. Potrivit aceluiași document, comerțului exterior ar trebui să i se acorde deplină libertate „slobode fiind produsele pământului de orice feliu de a trece peste hotare”.

Un moment important în evoluția societății în Principatele Române a fost adoptarea Regulamentelor Organice care au impus adoptarea unei reforme cu caracter economic, politic și administrativ, determinată însă în acel moment chiar de evoluția internă a societății, de descompunerea relațiilor feudale și apariția elementelor noii societăți capitaliste. Posibilitatea reală a înlăturării unei astfel de reforme a apărut după încheierea convenției ruso-turcă de la Ackerman din anul 1826 care prevedea întocmirea unui „regulament” care să îmbunătățească organizarea Principatelor. În anul 1827 s-au întrunit două comisii care însă nu au putut să-și îndeplinească misiunea din cauza opoziției Porții Otomane. O nouă încercare s-a făcut în anul 1827-1828 când s-au alcătuit două comisii formate din câte patru boieri din fiecare Principat care au început să lucreze sub președinția consulului general rus M. L. Minciaki, lucrările încheindu-se în aprilie 1830.

Proiectele întocmite și revizuite au fost supuse aprobării Adunării Obștești Extraordinare. După aprobarea Porții, cele două regulamente, aproape identice, au fost puse în aplicare în iulie 1831 în Țara Românească și în ianuarie 1832 în Moldova. Generalul rus Pavel Kiseleff a fost prezidat punerea în aplicare a celor două regulamente pentru organizarea pe baze noi a Principatelor. Unele din prevederile din aceste proiecte erau ecoul unor proiecte de reforme ale boierimii după revoluția lui Tudor Vladimirescu, urmărind în principal înlăturarea suzeranității otomane asupra Principatelor. În privința unor drepturi interne, apar deosebiri între concepțiile marii boierime conservatoare care urmărea menținerea în continuare a vechilor privilegii în condițiile apariției elementelor noilor societăți capitaliste și a unor boieri cu concepții mai liberale.

Aceștia din urmă ceruseră desființarea slujbelor, dar nu și a „scutelnicilor” de dări. Singurul boier care a făcut propuneri mai radicale în privința privilegiilor a fost Dinicu Golescu. În Moldova, boierimea mijlocie dorea o „democrație” în sensul egalității cu marea boierime la privilegii, cum ceruse și în „constituția cărvunarilor”. Prin Regulamentele organice, marea boierime își menținea,

Independența economică, aspirație fundamentală în gândirea economică românească de la începutul secolului al XIX-lea

și consolida vechile privilegii, în Țara Românească, menținerea prin articolul 141 a celor 12 zile de clacă iar în Moldova prin articolul 119, mărirea acestui număr de la 24 la 36 zile. În fapt, numărul acestor zile de clacă era mult mai mare, rezultat din greutatea muncii zilnice impuse. Karl Marx, referindu-se la Regulamentele Organice, a avut în vedere în mod special situația țărănimii, înrăutățirea vieții acesteia prin prevederile impuse de marea boierime.

Realizarea unificării vamale a Principatelor Române a constituit un moment remarcabil în lupta pentru unire și independență. Abolirea prin tratatul de la Adrianopol a comerțului Principatelor și prin Regulamentele organice, a vămilor din fiecare Principat, a deschis posibilități noi de dezvoltare a vechilor legături economice dintre cele două Principate. Acțiunea de unificare a vămilor s-a desfășurat timp de mai mulți ani, cu întreruperi și reluări, cu obiective distincte în anumite etape, ducând în final la realizarea unificării vamale.

Prima etapă a acțiunii s-a desfășurat în perioada decembrie 1832 - ianuarie 1833 la Focșani. O comisie mixtă formată din reprezentanții celor două Principate au discutat problemele legate de unificare și au încheiat 18 protocoale în care au fost trecute hotărârile luate, din care consemnăm pe cele mai importante: condițiile pentru a da posibilitatea locuitorilor de la granița comună să-și treacă produsele strânse de pe moșiile din celălalt principat; libertatea tranzitului pentru produsele de primă necesitate (în primul rând de hrană); înlăturarea unor taxe pentru unele produse și stabilirea de puncte vamale. A doua etapă a negocierilor s-a desfășurat începând din 28 iunie 1835 și avea ca obiectiv definitivarea proiectului din 1832, de o comisie formată din postelnicul Constantin Suțu din Țara Românească și postelnicul Nicolae Suțu (viitorul economist) din Moldova, care au încheiat două protocoale cu numărul 19 și 20.

Redactarea finală a convenției a fost făcută de o comisie formată din personalități importante din administrația celor două Principate: ministru de interne Al. Ghica, ministru de finanțe N. Canta și secretarul de stat N. Suțu din Moldova și C. Suțu, președintele divanului de comerț din Țara Românească. Convenția încheiată cuprindea 26 de articole, cuprinzând prevederile din protocoalele încheiate. Abia în 20 septembrie 1835, convenția este semnată de guvernele celor două țări. Convenția avea numai un caracter vamal și nu însemna o unificare vamală, așa cum se dorea. În perioada 16 octombrie 1842 - 4 februarie 1843 se desfășoară a treia etapă de acțiunii de unificare a vămilor, încheindu-se un nou proiect care lărgea posibilitatea aprovizionării la târgurile de la granița comună și altor locuitori aflați mai departe de aceasta.

Dar nici acest proiect nu este semnat și negocierile se reiau în noiembrie 1843 și se încheie cu un nou proiect care cuprinde 37 de articole. Negocierile se reiau în 2 ianuarie 1846, având ca scop final unificarea vamală. În 30 ianuarie delegații semnează proiectul de convenție vamală care avea ca

Independența economică, aspirație fundamentală în gândirea economică românească de la începutul secolului al XIX-lea

obiectiv unificarea vamală, semnată de domnitorul Țării Românești la 31 martie 1847 și de domnitorul Moldovei la 25 aprilie 1847. Semnarea convenției de unificare vamală a avut ecou atât în Principate, cât și în străinătate. Un articol din Albina Românească arăta sărbătorirea entuziastă a locuitorilor Focșanilor a actului de desființare a „barierelor vămii între cele două Principate Române și trăgea concluzia că anul 1848 trebuie să fie socotit „anul întâi al libertății comerciale”. O gazetă din Austria aplauda unificarea vamală, iar consulul francez aproba evenimentul.

Convenția de unificare vamală răspundea dorințelor exprimate încă din anul 1821 în memorii de cucerire a dreptului de independență economică a Principatelor și era primită cu entuziasm de locuitorii graniței comune. În prima jumătate a secolului al XIX-lea prin contribuțiile unor intelectuali care cunoșteau literatura economică europeană, în periodicele românești tipărite la începutul deceniului al patrulea, apar numele unor mari economiști reprezentanți ai școlilor economice străine.

Apar recenzii sau chiar fragmente din lucrările unora dintre aceștia - Adam Smith, David Ricardo. După o perioadă a dreptului privat scris, concretizat în Pravila lui Vasile Lupu, Îndreptarea legii a lui Matei Basarab, Codul lui Ipsilanti din 1770, Codul lui Andronache Donici din 1814, Codul lui Caragea din Muntenia din 1817, cu foarte puține prevederi de drept comercial, legislația economică trecea după anul 1821 la adoptarea unor principii de drept comercial modern european, cum făcea Codul Calimachi din 1 septembrie 1829, Codica țivilă sau politică a Principatului Moldovei (traducere după „ Allgemeine Burgerliches Gesetzbuch”, Viena, 1811).

Prin Regulamentele Organice se inaugura în Principate introducerea dreptului comercial de origine franceză prin unele prevederi relative la partea comercială, înființarea unor judecătorii de comerț la București și Craiova. În anul 1840 Codul comercial francez din 1807, cu modificările sale din 1838, era tradus în românește și completat în anul 1850 și devenea Codica de comerț a Țării Râmânești, care în anul 1864 devenea Codica de comerț a Principatelor Unite. Trei lucruri consider că se impun a fi evidențiate la sfârșitul acestei scurte introspecții în gândirea economică românească din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Mai întâi că ideile susținute în perioada revoluției din 1821 și după, privind necesitatea libertății comerțului fără restricții interne și fără monopolul turcesc, vor fi reluate, amplificate și susținute cu noi argumente în deceniile următoare.

În al doilea rând trebuie să subliniez faptul că aceste idei, direct sau indirect, au influențat politica de stat, având ecou în actele de politică economică elaborate în prima jumătate a secolului al XIX-lea și mai târziu. Astfel, Regulamentele organice consacrau abolirea vămile interne din fiecare Principat, desființarea în virtutea tratatului de la Adrianopole a monopolului turcesc asupra comerțului românesc. În noile condiții create a fost posibilă, după multe tratative, încheierea convenției de unificare vamală a Principatelor din anul 1847. În al treilea rând așa scoate în evidență că ideile exprimate în epocă privind eliberarea comerțului de restricțiile vechi, feudale s-au coagulat apoi într-un curent de idei care s-au cantonat în susținerea libertății, a independenței economice a Principatelor, pregătind pas cu pas independența de stat a României.

Cornel Sârbu